

УДК 006:378

УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВНЗ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ

© Г. І. Хімичева, д.т.н., професор, О. О. Демиденко, асистент,
А. С. Зенкін, д.т.н., професор, Київський національний
університет технологій та дизайну, Київ, Україна

Проанализированы современные подходы перехода вуза на инновационные пути развития и показано, что система менеджмента качества является одной из структурных составляющих инновационной деятельности ВУЗА, позволяющей существенно повысить уровень качества и конкурентоспособности будущего специалиста.

The modern going is analysed near passing of institute of higher to the innovative rails and it is shown that the system of management of quality is the structural constituent of innovative activity of Institute of higher, which allows to promote the level of quality and competitiveness of future specialist at the market of labour.

Постановка проблеми

Входження України в Болонський процес і перехід традиційних університетів на університети інноваційного типу зажадало від сфери освіти нових концепцій і підходів до організації навчального процесу й функціонуванню вищих навчальних закладів всіх рівнів акредитації й форм власності. Зокрема Бергенська декларація 2005 року говорить: «вищим навчальним закладам країн учасниць Болонського процесу необхідно зосередити свої зусилля по підвищенню якості своєї діяльності на основі системного формування внутрішніх механізмів гарантії якості корельованими із зовнішніми». Такий підхід передбачає впровадження в навчальний процес міжнародних стандартів ISO серії 9000 і побудову на їх основі системи менеджменту якості.

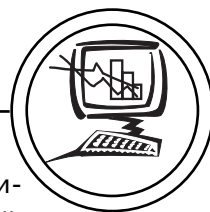
Мета роботи

Метою роботи є дослідження інноваційної діяльності освіти і розробка механізмів впровадження системи менеджменту ВНЗ, як одної із її системних складових.

Аналіз попередніх досліджень

Діяльність по створенню й впровадженню систем менеджменту якості освіти відноситься до категорії інноваційних. Ставлення до інновацій завжди було індикатором деякої сутності організацій, що іменується — інноваційний потенціал. Такий потенціал або є, або його немає. Якщо інноваційний потенціал є, вуз готовий до додаткових зусиль і неминучих ризиків, без яких неможливо піднятися на більш високий рівень розвитку.

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЦТВА

Розумна обережність відносно менеджменту якості освіти до недавня пояснювалася тим, що стандарти ISO 9000 на перший погляд дуже далекі від специфіки освітньої діяльності. Насправді, деяка абстрактність цих стандартів впливає з об'єктивних законів стандартизації менеджменту. Без узагальнення закономірностей менеджменту була б неможлива їх систематизація й створення апарата для синтезу нових знань і практичних методик. Для правильної оцінки інноваційного потенціалу, наявного в області стандартизації менеджменту якості освіти, недостатньо спостерігати за першопрохідниками з боку, необхідно колективні зусилля й формування деякого міжвузівського інформаційно-інтелектуального простору, здатного трансформувати потенціал, накопичений і акумульований міжнародними стандартами в розвиток вищої школи.

Результати проведених досліджень

В Київському національному університеті технологій та дизайну на кафедрі метрології, стандартизації і сертифікації в рамках держбюджетної науково-дослідної роботи «Дослідження фундаментальних проблем стандартизації вищої освіти в Україні та країнах Євросоюзу і питань підтвердження відповідності» проводяться аналітичні й теоретичні дослідження щодо можливості і доцільності впровадження стандартизованих структурних складових інноваційної діяльності ВНЗ.

В ході досліджень для вирішення стратегічних завдань стосовно переходу університетів на інноваційні рейки було ретельно вивчено передовий закордонний досвід зокрема, механізми і інструменти побудови і впровадження систем менеджменту якості у сферу освіти. При цьому найбільша увага приділялась вивченню методів застосування принципів загального управління якістю (TQM), на яких базуються міжнародні стандарти ISO серії 9000 і чинним моделям ділової досконалості.

На основі проведеного авторами аналізу основних принципів, на яких будується сучасна вища освіта, і світових тенденцій щодо її подальшого розвитку з принципами TQM, можна зробити висновок про корисність і перспективність використання останніх для досягнення ключової мети вищої освіти — створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, тобто включення його в інноваційну діяльність.

Дослідження включали аналіз властивостей і принципів сучасної вищої освіти у форматі ідеології TQM і вимог стандарту ДСТУ ISO 9001. Узагальнені результати проведеного аналізу наведено в таблиці.

Отже згідно [1], сучасна концепція TQM базується на таких принципах, як залученість вищого керівництва та усього персоналу до діяльності у сфері якості, орієнтація на споживача, процесний і системний підходи, постійне вдосконалення якості, прийняття рішень на основі фактів, налагодження партнерських

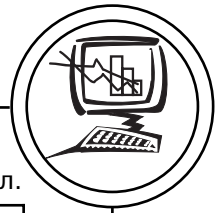

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЦТВА

Порівняльний аналіз принципів і властивостей сучасної вищої освіти

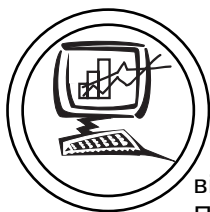
№ з/п	Принципи і властивості сучасної вищої освіти	Основний зміст принципів сучасної вищої освіти	Принципи і елементи стратегії TQM, яким відповідає вища освіта	Основний зміст принципів TQM
1	Якісна	Підготовка фахівця, здатного забезпечити свій розвиток і потреби, а також потреби суспільства	Загальне управління якістю продукції та послуг TQM Політика і стратегія у сфері якості фахівців Процесний підхід	Основна мета TQM — висока якість підготовки фахівця Якість підготовки забезпечується через якість інноваційних процесів ВНЗ
2	Доступна	Можливість отримати вищу освіту незалежно від місця проживання, соціального статусу тощо	Фокус на споживача послуг ВНЗ Використання навчального потенціалу студентів	Задоволення потреб у вищій освіті усіх хто бажає вчитись
3	Безперервна	Можливість навчатись протягом усього життя	Підтримання лояльності споживачів послуг ВНЗ	Створення умов для надання можливості отримання безперервної освіти від абітурієнта до фахівця у одному ВНЗ
4	Інноваційна	Підготовка фахівців, здатних до новаторства, спроможних приймати правильні рішення у складних ситуаціях	Прийняття рішень на основі фактів	Використання науково-обґрунтованих методів на основі інструментів статистичного аналізу
5	Випереджаюча	Здатність передбачувати і задовольняти майбутні потреби суспільства	Аналіз потреб і очікувань усіх заінтересованих у результатах навчання сторін	Прогнозування потреб і очікувань особистості і суспільства
6	Адаптивна	Своєчасне реагування на запити і потреби особистості та суспільства	Постійне поліпшення	Постійне поліпшення інноваційних процесів діяльності ВНЗ
7	Фундаментальна	Формування цілісної системи знань про світ	Системний підхід	Управління ВНЗ на основі системного підходу
8	Гуманістична	Прийняття рішень на основі пріоритету етичних та екологічних принципів над суто економічними розрахунками	Вплив ВНЗ на суспільство	Тісний зв'язок з системою екологічного менеджменту та корпоративної відповідальності перед суспільством

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЦТВА

Закінчення табл.

№ з/п	Принципи і властивості сучасної вищої освіти	Основний зміст принципів сучасної вищої освіти	Принципи і елементи стратегії TQM, яким відповідає вища освіта	Основний зміст принципів TQM
9	Партнерська	Формування нової системи відносин між студентом і викладачем	Налагодження взаємовигідних партнерських стосунків з усіма сторонами, пов'язаними з підготовкою фахівців	Інноваційні методи навчання з використанням методології формування команд
10	Впливаюча на розвиток до дипломної та післядипломної освіти	Створення єдиного ланцюга навчання від школи до післядипломної освіти	Налагодження взаємовигідних партнерських стосунків	Формування узгоджених і взаємопов'язаних планів і програм підготовки, як цілісної системи
11	Глобалізована	Формування єдиних вимог до рівня підготовки в рамках єдиного світового освітнього простору	Стандартизація принципів TQM у міжнародних стандартах ISO 9000	Використання універсальних критеріїв TQM, міжнародних стандартів ISO серії 9000, критеріїв моделей ділової досконалості
12	Виховуюча	Формування особистості, гідного члена суспільства, громадянина і патріота	Мотивація персоналу ВНЗ і студентів	Стимулювання до саморозвитку і удосконалення
13	Спрямована на постійне самоудосконалення	Пошук і апробація нових методів досягнення ключових цілей вищої освіти	Постійне удосконалення	Удосконалення ключових процесів діяльності
14	Інформаційно-комунікаційна	Впровадження системи дистанційного навчання, групових форм навчання, електронних підручників, використання можливостей Internet	Раціональне використання ресурсів ВНЗ	Використання інформаційних технологій для збирання і аналізування інформації щодо системи якості, створення систем управління документами, базами даних, базами знань

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЦТВА

відносин з постачальниками. При цьому слід зазначити, що з прийняттям у 2008 році четвертої версії стандарту ISO 9001, а також стандарту IWA 9001:2009 розпочався більш активний процес його впровадження у сферу вищої освіти. Це пов'язано насамперед з більшою його адаптованістю щодо специфічних сфер послуг, а також більшою його гнучкістю до обсягів обов'язкової документації та орієнтацією на управління бізнес-процесами організації, як основну складову отримання стабільної якості результатів діяльності. Отже, для досягнення ключової мети вищої освіти, а саме ство-

рення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації потенційного фахівця доцільно застосовувати принципи і елементи TQM і вимоги стандарту ДСТУ ISO 9001.

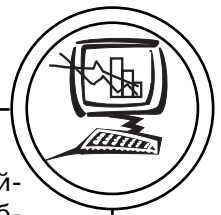
Отримані в ході досліджень результати дозволили сформулювати вимоги до побудови моделі діяльності ВНЗ інноваційного типу. При цьому при створенні моделі виходили із концепції TQM, і основоположних принципів стандарту ДСТУ ISO 9001:2009. Структурна схема моделі наведена на рис. 1.

Як видно з рисунку вона складається з трьох рівнів. Це ключові процеси, процеси ме-

Рис. 1. Структурна схема моделі діяльності ВНЗ на основі принципів TQM і вимог ДСТУ ISO 9001

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЦТВА

менеджменту та процеси підтримки. При цьому, для оцінки кожного з рівнів доцільно використовувати спеціальні механізми такі як: прогнозна оцінка, рейтинги, аудити тощо.

Для застосування наведеної моделі було побудовано спеціальний алгоритм блок-схеми якого наведена на рис. 2. Як видно з рисунку він складається із таких блоків: навчання вищого керівництва і відповідальних за процеси, розробка необхідної документації (карти, процедури, методики), проведення аудиту і сертифікація, моніторинг процесів, оцінювання їх результа-

тивності і ефективності, постійне поліпшення шляхом розроблення і впровадження попереджувальних і коригувальних дій.

Безпосередньо процес впровадження системи менеджменту якості повинен супроводжуватися інформаційною підтримкою, яка робить її прозорою і дає можливість своєчасно приймати рішення, стосовно її ефективності і результативності. Такий підхід забезпечує стабільний випуск високо кваліфікованих фахівців і надає можливість ефективно оцінювати систему навчання стосовно вимог ліцензування, акредитації та інновації [2].

Рис. 2. Блок-схема алгоритму впровадження системи менеджменту якості ВНЗ

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЦТВА

Таким чином застосування принципів TQM і вимог ДСТУ ISO 9001 дає змогу ВНЗ, по-перше, поліпшити навчальний процес за рахунок впровадження в нього інноваційних підходів, що у свою чергу підвищує рівень якості випускників, їх конкурентоспроможність на ринку праці, ступінь задоволеності та прихильності роботодавців; по-друге, покращує наукову діяльність викладачів і студентів; по-третє, удосконалює інфраструктуру ВНЗ, внаслідок чого з'являється можливість оптимізувати витрати на забезпечення його діяльності.

1. Волков О. І. Системи управління якістю ВНЗ: теорія і практика : Навч. посібник / О. І. Волков, Л. М. Віткін, Г. І. Хімичева, А. С. Зенкін. — К. : Наукова думка. — 2005. — 285 с. 2. Віткін Л. М. Сучасні інструментарії управління конкурентоспроможністю вищого навчального закладу / Л. М. Віткін, Г. І. Хімичева // Вісник КНУТД. — 2004. — № 1. — С. 107—114.

Рецензент — В. Г. Здоренко,
д.т.н., професор, КНУТД

Надійшла до редакції 16.04.10